

PASSEIG PEL CLAVEGUERAM DE BARCELONA

La ciutat oculta

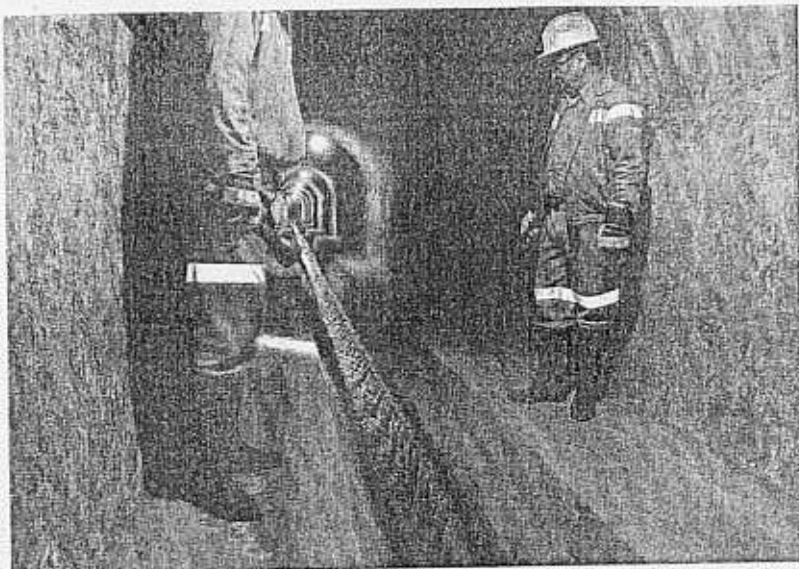
El subsòl de Barcelona és travessat per més de 1.500 quilòmetres de clavegueres i col·lectors

LAURA RAIBOLA / Reuters
«Aquí hi ha la tota una altra ciutat. Una ciutat subterrània que la gent no coneix, però que forma part de les seves vides, perquè és la que permet que tot funcioni cada dia que cobren l'altres». És així com es posa a parlar Manuel del Toro, cap de la secció de clavegueram de Barcelona, mentre gireix quaranta anys recorrent aquesta ciutat subterrània i assegura que la majoria de barcelonins «no es poden ni imaginar el que passa, cada dia, sota els seus peus». Aquesta ciutat desconeixida té carrers i cementiris, encavallaments i grans vividors. Té el seu propi sistema i fins i tot, «hora punta».

El clavegueram de Barcelona forma, en conjunt, una xarxa de més de 1.500 quilòmetres de conductes subterrànies que recullen les aigües domèstiques residuals i les de la pluja. Bona part d'aquest traçat, el correspon a l'Eixample, data de 1686 i va ser dissenyat per l'enginyer Pere Garcia Farió, el Cerdà del subsòl de Barcelona.

Restes d'història
D'aquest traçat és el tram de clavegueram que l'Ajuntament ha convertit en visitable, en una ruta que passa sota el passeig de Sant Joan i es encruassa amb Mallorca i Provença. Aquí, les parets de les clavegueres conserven antigues rajoles de ceràmica que indiquen el nom del carrer que els passa per sobre. Però a Barcelona hi ha restes de clavegueram molt anterior al pla Garcia Farió. El tram més antic que es conserva és al carrer Palma de Sant Joan i de Ciutat Vella i data d'època romana.

La Barcelona subterrània ha anat canviant i evolucionant amb la ciutat. Les grans obres de 1992, per exemple, també van portar importants millores al clavegueram, en la coactuació de dipòsits pluvials i cambres de distribució que retenen i repartiran l'aigua quan hi ha grans pluges. «Les cla-

La història del clavegueram de Barcelona és la història de la ciutat mateixa. Des de la seva origen, ha disposat de sistemes de sanejament que han anat evolucionant amb el temps. Les restes més antigues que es con-

serven són de l'època romana. Es tracta d'un petit tram de clavegueram al carrer de Palma de Sant Joan, a Ciutat Vella. Però l'actual clavegueram és, sobretot, fruit de l'anomenat pla Garcia Farió, de 1856. A aquesta època

correspon tota la xarxa bàsica de l'Eixample. A la imatge, els tècnics de sanejament del clavegueram de Barcelona treballen en el pas d'aquest tram, el corresponent al passeig de Sant Joan. **F. OCHOA DUBAN**

Cisternes de pluja

● La xarxa de clavegueres de Barcelona es complementa amb els dipòsits pluvials subterrànies, unes immenses cisternes que retenen l'aigua que no poden absorbir els col·lectors quan hi ha pluges intenses. D'aquesta manera s'eviten inundacions i s'impedeix que es de l'època urbana, la de Sant Francesc de Borja i la de la Zona Franca. Actualment hi ha cinc dipòsits pluvials en funcionament, a Barcelona. El més gran, amb una

capacitat de 145.000 metres cúbics, és a la Zona Universitària. Els dipòsits pluvials funcionen amb un sistema de gestió intel·ligent, que detecta quan cal desviar-hi l'aigua dels col·lectors i controlar, en un moment posterior, el desembussament. Per realitzar aquesta gestió intel·ligent hi ha sensors instal·lats per tot el clavegueram que permeten fer el seguiment del procés i controlar en temps real el drenatge urbà.

El dipòsit pluvial, com el clavegueram, són propietat de l'Ajuntament de Barcelona, però la gestió i els treballs de neteja s'han cedit a desd'ara societat. L'empresa Fomento de Construcciones y Contratas (FCC) té la concessió del servei de neteja de clavegueres i col·lectors. D'altra banda, els dipòsits pluvials i la gestió intel·ligent de la xarxa depenen de CLABSA, una empresa participada per l'Ajuntament i Algües de Barcelona (FOC).

haver 30 persones treballant en la neteja del subsòl de Barcelona, a més dels encarregats dels dipòsits pluvials i de les reparacions. Formen part de la ciutat oculta que hauria de ser més visible, perquè «el subsòl», com la ciutat, sempre està canviant.

El Senyor de les Clavegueres

● Manuel del Toro és la persona que comença millor el clavegueram de Barcelona. Ho diem a l'Ajuntament i ho confirma una visita al subsòl amb experts de la Barcelona subterrània. Després de 40 anys treballant en el clavegueram, en coneix de memòria els carrers entrens, els salts d'aigua i les cambres fosques. Actual cap de sanejament i antic ministre a l'Almadrà, del Toro és qui ha elaborat el pla del subsòl de la xarxa de clavegueram amb què treballa l'Ajuntament. La feina li va començar més de deu anys i encara no s'ha donat per acabada, perquè «el subsòl», com la ciutat, sempre està canviant.

El Senyor de les Clavegueres és Manuel del Toro, cap de la brigada de clavegueram de la Zona del Parlament de Catalunya, al Parc de la Ciutadella. **ANDRÉS PONS**

PASSEIG PEL CLAVEGUERAM DE BARCELONA

Agents de la unitat de subsòl dels Mossos d'Esquadra realitzen una inspecció al clavegueram de la zona del Parlament de Catalunya, al Parc de la Ciutadella. **ANDRÉS PONS**

Polícia subterrània

● Els Mossos d'Esquadra tenen, des de l'any 1991, una brigada especialitzada en subsòl. Aquesta unitat, formada per quinze agents, és la que s'encarrega d'inspeccionar el clavegueram per evitar la instal·lació d'explosius a l'entorn d'edificis oficials o durant la visita de personalitat. Però la unitat de subsòl dels Mossos d'Esquadra també fa inspeccions periòdiques de tota la xarxa per «garantir la seguretat» i «detectar qualsevol anomalia», va explicar el sergent Toni, cap de la brigada. Segons el sergent, la unitat de subsòl dels Mossos ha de controlar, per exemple, si hi ha indicis «d'actes delictius» al clavegueram, com ara furtats. Aquesta tècnica no és tan habitual com es fan inspeccions policials al subsòl, però els agents asseguren que al clavegueram de l'entorn de la presó Model de Barcelona encara es pot veure la marca d'un fustat per on es van escapar una trentena de presos als anys

setanta. També hi ha hagut casos de emborrissos, a través del clavegueram, en bancs i joieries. A més mateix, a través del subsòl es podria «interferir» en sistemes d'alarmses d'edificis o fer servir les clavegueres per ocultar objectes robats, armes o drogues. Tot plegat s'ha aconseguit que s'encarreguen de controlar els agents del subsòl dels Mossos d'Esquadra, malgrat que des que aquesta unitat va entrar en funcionament no s'ha produït delictes a través del clavegueram i el més estrany que han trobat és «algun gos o gat que, sense saber-se com, han arribat a la xarxa», va dir el sergent. «Hi ha moltes llegendes sobre les coses ocultes que pot haver-hi a les clavegueres, però la realitat, actualment, és que només trobes ratles, encorbats i alguna aranya», van explicar. Tanmateix de gran habitual que, més enllà dels tècnics de l'Ajuntament i els policies, alguna persona «trata» al clavegueram. Recordeu, però, que la cinc anys van haver de fer sortir

un indigent que dormia en un tram de claveguera de la Rambla. «Fa anys això podia ser més habitual, però ara aquesta feina són allats», va afirmar el cap de la unitat de subsòl, que va advertir que «estar-se al clavegueram és molt perillós perquè en qualsevol moment pot pujar el nivell de l'aigua». Però la unitat de subsòl dels Mossos no recorre fa accions al clavegueram urbà. «Ens ocupem de la seguretat de tot el subsòl de Catalunya», va remarcar el sergent. Així inclou coves, poús i mines de tot el territori. «La majoria d'agents de la brigada són també esportistes», va explicar el caporal Lluís, que assegura que aquesta vocació és el que el va decidir a entrar a la unitat. Les actuacions que ha de fer la brigada foren del subsòl urbà inclouen, per exemple, intervencions quan es produïren morts en coves o poús, investigacions policials o inspeccions de control en espais espais subterrànies.

Robotis per «sota terra»

● El clavegueram de Barcelona va servir per metre alguns robotis destacats, anomenats durant la dècada dels 60 i 70. Una antiga joieria situada a l'encruament de les Rambles amb el carrer Ferran va ser objecte de dos assaïes a través de les clavegueres en poc temps de diferència. També per via clavegueram es va fer el roboti d'un banc al carrer Fontanelles de Barcelona. En aquest cas, els atacadors van lligar un local al carrer de les Moles, que té una claveguera que connecta amb el col·lector de Fontanelles. Des del seu centre d'operacions van accedir, a través del subsòl, fins a pocs metres de l'entrada del banc, on van introduir-se foradats les parets, sempre per sota terra.

El més estrany, gossos i gats

● Els que recorren habitualment el clavegueram de Barcelona, com els tècnics de sanejament i els agents de la brigada de subsòl dels Mossos d'Esquadra, coincideixen a dir que, malgrat les «llegendes» que pot haver-hi sobre el clavegueram, el més estrany que s'hi pot trobar és un gat o un gos que hagin entrat a la xarxa. En els darrers trenta anys, només s'ha donat un cas d'una persona que vivia al clavegueram. Va ser la cinc anys, amb un indigent que s'havia instal·lat en un tram de la xarxa de la Rambla i que els mossos van desallotjar. Els que coneixen les clavegueres advertixen que estar s'hi és «perillós» i que sempre hi sobreviuen les rates, els encorbats i les aranyes, que són, d'altra banda, els pobladors més habituals d'aquests carrers subterrànies.

Periquets per detectar gasos

● El cap de sanejament del clavegueram de Barcelona, Manuel del Toro, recorda que quan va començar a treballar, l'any 1967, l'oficina es feia «anualment» i encara s'utilitzaven ocells per detectar la presència de gasos al subsòl, com també passava a les mines. Del Toro explica que, en el cas de Barcelona, es feien servir «periquets que criava la mateixa empresa encarregada de la neteja». Els ocells, però, s'havien de canviar sovint perquè, segons explica Del Toro, «aprenien a detectar el metà i anaven al cap sota l'altre quan corresponen a sentir-hi».

El pla Garcia Farió del clavegueram

● El projecte de sanejament de l'any 1887, batejat com a pla Garcia Farió, va marcar un abans i un després en la història del clavegueram de Barcelona. D'aquesta època és la xarxa bàsica de tot l'Eixample. En efecte, l'enginyer de canins Pere Garcia Farió va promoure un pla que marcava un abans i un després en la història del clavegueram de Barcelona. El projecte va incloure, per primera vegada, una planificació global de la xarxa de sanejament. A més de nous col·lectors i clavegueres, el pla Garcia Farió també preveia la presència en marxa de serveis de neteja i manteniment del clavegueram.

El clavegueram en xifres

● La xarxa de clavegueram, tubs i col·lectors de Barcelona fa més de 1.500 quilòmetres lineals. A més, hi ha cinc dipòsits pluvials, que serveixen per retenir l'aigua en casos de precipitacions fortes. L'empresa encarregada de la gestió d'aquesta part, Clabsa, té previst inaugurar dues coves instal·lades aquest any, al parc de Joan Miró i l'altra al recinte del Fórum. Pel que fa a la superfície, hi ha 35.328 poús de registre (taps per accedir al clavegueram) i 53.285 embornals o rebens per absorbir les aigües pluvials.